

پیشگیری وضعی از جرم قاچاق اسلحه، نگاه تطبیقی به حقوق ایران و آمریکا

شیدا بناساز نوائی*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۰/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱/۲۷

چکیده

در دنیای امروز و با توجه به حجم بالای جرائم و در مواردی ناکارآمد بودن سیستم سزادهی جرائم و مجازات مجرمین، نیاز به سیستمی که زمینه‌های ارتکاب جرائم را از بین ببرد و وجود دستگاه‌ها و سازمان‌هایی که این مهم را به عهده داشته باشند، بیش از پیش احساس می‌شود. شناخت زمینه‌های اصلی ارتکاب جرائم و انگیزه‌های مختلف مجرمین و اتخاذ تدابیری که مجرم بالقوه را در مرحله قبل از وقوع جرم متوقف نموده و او را از عملی ساختن افکار مجرمانه خویش منصرف نماید، از رسالت‌های علم جرم‌شناسی است. پیشگیری از جرم همیشه مؤثرتر از اعمال کیفر بوده و هست؛ به‌علاوه این امر موجب صرفه‌جویی در هزینه‌ها و کاهش تراکم کاری دادگاه‌ها شده و درنهایت سلامت جامعه نیز در معرض خطر کمتری قرار خواهد داشت. پژوهش حاضر به موضوع پیشگیری وضعی در یکی از جرائم مهم و خطیری که جوامع امروز با آن دست‌به‌گریبان هستند، پرداخته است. جرم قاچاق اسلحه از جرائم اقتصادی است که اسباب بروز ناآرامی‌ها و اغتشاشاتی در سطح بین‌الملل را فراهم آورده است. این نوشتار در دو قسمت ارائه گردیده است: بخش اول به بررسی نقش جامعه در به کار بستن ابزارها و تدابیر پیشگیری وضعی از این جرم پرداخته و در بخش دوم نقش دولت را در این زمینه را مورد بحث و بررسی قرار داده است.

کلید واژگان

پیشگیری وضعی، قاچاق اسلحه، دولت، جامعه

* دانشجوی دکترای حقوق دانشگاه مونترال کانادا

۱. درآمد

۱.۱. مفهوم قاچاق اسلحه

پیش از ورود به بحث قاچاق اسلحه، ابتدا به تعریف قاچاق و مصادیق آن پرداخته و سپس قاچاق اسلحه مورد بررسی قرار گرفته و تشریح خواهد شد. قاچاق چیزی است که ورود آن به کشور و یا معامله آن از طرف دولت ممنوع است.^۱ صادرات و واردات کالاهای ممنوعه و انحصاری مثل انسان، مواد مخدر، زنان، کودکان، سوخت، اسلحه و دهها مورد دیگر را می‌توان از مصادیق قاچاق دانست. در اصطلاح امروز معمولاً قاچاق به آن دسته از کالاهایی اطلاق می‌شود که خارج از مقررات دولتی وارد یا خارج می‌شوند. با توجه به معنای مورد نظر اهل لغت برای کلمه قاچاق معلوم می‌شود که این کلمه دو معنای متفاوت با هم دارد که گاهی در حالت مصدر عبارت است از انجام دادن کاری برخلاف قانون. معنای این کلمه در حالت اسم آلت عبارت است از متاع یا کالایی که ورود آن به کشور یا معامله آن ممنوع است؛ بهر حال در لغت و افکار عمومی مردم، قاچاق عملی خلاف مقررات حاکم بر جامعه اطلاق می‌شود که خود نشان‌دهنده تنوع مصادیق و گستردگی دامنه آن است.^۲

ورود و خروج کالا و ارز به کشور که اغلب به منظور تحصیل سود و بهره انجام می‌گیرد، به تدریج به چرخه‌ای بزرگ تبدیل شده و درصد قابل توجهی از نیروی انسانی جامعه را به خود مشغول کرده است؛ به گونه‌ای که قاچاق یکی از بحث‌های عمده اقتصاد زیرزمینی را تشکیل می‌دهد و تأثیر مخرب آن بر اقتصاد کشور انکارناپذیر است.^۳

قاچاق اسلحه از موارد تجارت در کالا است که در تجارت داخلی ناظر به کالاهایی است که نیاز به اخذ مجوزهای خاص دارند و در تجارت خارجی شامل صادرات و واردات کالا و خدمات می‌شود. قاچاق غیرقانونی سلاح، قاچاق کردن در سلاح‌های قاچاق و مهمات است.^۴ اگرچه قاچاق سلاح در محیط‌های آشفته سیاسی گسترده شده است. برای مثال در آسیای جنوبی

۱. دهخدا، ۱۳۷۳، ۳۰۰۰.

۲. لانگست، ۱۳۸۷، ۸.

۳. مددی، بی تا، ۳.

شصت و سه میلیون سلاح به هند و پاکستان قاچاق شده است. جلوگیری از قاچاق سلاح یکی از موضوعات جالب توجه در زمینه حقوق بین الملل است.^۱

علاوه بر موارد فوق، قانون گذار ایران اعمال دیگری را از جمله مصادیق بزه قاچاق دانسته است. برای مثال می توان به بند ۲ ماده ۱۲ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت- مصوب ۱۳۸۴- اشاره نمود که در این قانون عمل نگهداری کالای قاچاق نیز جرم تلقی می شود و مشمول مجازات مربوط به قاچاق است.^۲ از منظر دیگر، قاچاق عبارت است از مجموعه فعالیت های اقتصادی در بخش های تولیدی و خدمات توسط شهروندانی که به منظور کسب درآمد بیشتر می کوشند در مسیری خارج از مقررات و چارچوب های تعیین شده برای اقتصاد رسمی، نیازهای خود را تأمین کنند. در شرایط فعلی تعریف قاچاق ناظر بر مبادی ورودی و خروجی و مرزهای جغرافیایی نیست. در ماده ۱ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب ۱۳۹۰ در تعریف قاچاق آمده است:

«قاچاق سلاح، مهمات، اقلام و مواد تحت کنترل عبارت از وارد کردن آن ها به کشور و یا خارج نمودن آن ها از کشور به طور غیرمجاز است.»

در ماده ۲ همین قانون آمده است:

«مقصود از سلاح و مهمات در این قانون انواع سلاح های گرم و سرد جنگی و شکاری اعم از گلوله زنی و غیرگلوله زنی و مهمات مربوط به آن ها است.»

تبصره:

«اسلحه لیزری و آن دسته از شبه سلاح هایی که به دلیل مشابهت و کاربرد، قابلیت جایگزینی سلاح را دارند، از حیث احکام مندرج در این قانون، حسب مورد تابع احکام سلاح گرم قرار می گیرند و سلاح های آموزشی و بیهوش کننده تابع احکام سلاح شکاری می باشند.»

ماده ۳ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب ۱۳۹۰:

1. legalmatch.com

۲. دانشنامه آزاد ویکی پدیا

«اقلام و مواد تحت کنترل عبارت از انواع مواد محترقه، ناربه، منفجره اعم از نظامی و غیرنظامی، شیمیایی، رادیواکتیو، میکروبی، گازهای بیهوش کننده، بی حس کننده و اشک آور و شوک دهنده‌ها (شوکرها) و تجهیزات نظامی و انتظامی است».

اعمال این مقررات نه فقط بر تجار و کسبه، بلکه بر همه مردم کشور حاکم است. در داخل کشور کسی نمی‌تواند به عذر اینکه صرفاً برای مصارف شخصی این گونه اشیاء و اقلام را تهیه کرده، خود را مالک مشروع آن تلقی کند. تجارت سلاح و مهمات به لحاظ مصالح امنیتی در انحصار دولت است.

کمیسیون استفتائات و مشاوره شورای عالی قضایی وقت، در تاریخ ۱۹ اردیبهشت ۱۳۶۲ در پاسخ به پرسش مربوط به تعریف قاچاق چنین اظهار نظر کرده است:

«چنان چه کسی از پولی که موضوع درآمد دولت است بدون پرداخت آن درآمد استفاده نماید یا مالی را وارد یا صادر نماید یا مالی را که در انحصار دولت است از طریق توزیع نیمه دولتی تحصیل نماید، وی مرتکب قاچاق شده است و در نتیجه قاچاق عبارت است از تحصیل اموال انحصاری از غیر مجرای دولت»^۱.

قاچاق حمل و نقل غیرقانونی کالاها و اشخاص با گذشتن از مکانی است که ممنوع شده است؛ از جمله عبور از مرزهای بین‌المللی برخلاف قانون قابل اعمال و مقررات دیگر. انگیزه‌های متنوعی برای قاچاق کردن وجود دارد. این انگیزه‌ها شامل شرکت در تجارت غیرقانونی مانند مواد مخدر، مهاجرت غیرقانونی و گریز از مالیات می‌شود. حجم تحقیقات صورت گرفته در مورد قاچاق به عنوان یک پدیده اقتصادی، اندک است. بگوئی و هانسن اولین پیشگامان یک نظریه در قاچاق بوده‌اند. آن‌ها این گونه بیان کرده‌اند که اساساً قاچاق یا فعالیت علی‌البدل واردات است. برخلاف یک باور رایج که حوزه خصوصی مؤثرتر است، آن‌ها نشان داده‌اند که از حوزه عمومی، قاچاق ممکن است رفاه اجتماعی را بالاتر نبرد؛ اگرچه منابع را از دولت به بخش خصوصی منتقل می‌کند.^۲ در مفهوم عامیانه، قاچاق مترادف با یک تجارت غیرقانونی است و حتی روانشناسان اجتماعی قاچاق را به عنوان تجارت غیرقانونی تفسیر کرده‌اند.

۱. سیف، ۱۳۸۷، ۱۰.

۲. دانشنامه آزاد ویکی‌پدیا

از آنجایی که اکثر جرائم مرتبط با سلاح گرم نخستین بار توسط مالکین قانونی سلاح‌های گرم به وقوع می‌پیوندد، اصطلاح «قاچاق سلاح گرم» به «انحراف غیرقانونی» مالک قانونی سلاح‌های گرم از تجارت قانونی به تجارت غیرقانونی اطلاق می‌شود که اغلب برای کسب سود نامشروع است. اصطلاح «قاچاق» در خصوص سلاح گرم معنای متفاوتی نسبت به معنای آن در زمینه «قاچاق مواد مخدر» دارد و اداره مبارزه با الکل، تنباکو، سلاح گرم و مواد منفجره ایالات متحده آمریکا^۱ علاوه بر قاچاق از اصطلاح انحراف نیز استفاده می‌کند. انحراف اصطلاحی وسیع‌تر نسبت به قاچاق است و هرگونه انتقال غیرقانونی را دربر می‌گیرد، برای مثال مجرمی که یک سلاح گرم را از دارنده مجاز برای استفاده شخصی خود سرقت می‌کند، در انحراف غیرقانونی سلاح گرم شرکت کرده است، اما او را نمی‌توان قاچاقچی سلاح دانست. با این وصف، درحالی‌که سرقت سلاح گرم ممکن است بیشتر برای استفاده شخصی باشد، در پاره‌ای موارد ممکن است حسب تعریف اداره مذکور، مشمول عنوان قاچاق شود. قاچاق سلاح گرم شامل سلاح گرم جدید ایالتی و بین‌ایالتی و سلاح گرم دسته دوم ایالتی و بین‌ایالتی می‌شود.^۲

اصطلاح قاچاقچی سلاح به فردی اطلاق می‌گردد که حداقل یک سلاح را به‌طور غیرقانونی فروخته باشد. آنتونی براگا و گلن از اصطلاح تشکیلات قاچاق سلاح استفاده کردند که پاره‌ای از عملکردها را به‌طور غیرقانونی شامل می‌شود. این ادعا که قاچاقچی‌های سلاح زیادی وجود دارند، حقیقتی عاری از هر مفهوم سیاسی است. هیچ شکمی وجود ندارد که فروش غیرقانونی سلاح در آمریکا امری معمول است؛ به این دلیل که سرقت امری عادی است و اغلب سلاح‌های دزدیده‌شده بیش از آن توسط سارق نگهداری شوند، به فروش می‌رسند. هر سارقی که اقدام به فروش سلاح‌هایی نماید که سرقت کرده - حتی اگر در طول سال یک سلاح بفروشد - قاچاقچی است.^۳

به این ترتیب، همان‌طور که از مطالب مطروحه در این بخش آشکار می‌گردد، اصطلاح قاچاق اسلحه در حقوق آمریکا به مراتب مفهومی گسترده‌تر از حقوق ایران دارد؛ چراکه در این کشور و حسب عرف جاری موجود در آن در پاره‌ای موارد نقل و انتقال سلاح‌های گرم سرقت شده و نیز

1. Bureau of Alcohol, Tobacco, Firearms and Explosives

2. Buckles, 2000, 3

3. Kevin Wang, Kleck, 2009, 1237

انتقال سلاح در خارج از موازین قانون در ایالات مختلف یا از ایالتی به ایالت دیگر مشمول عنوان قاچاق اسلحه می‌شود.

۲. ضرورت اعمال پیشگیری وضعی در جرم قاچاق اسلحه

دور نگه داشتن گروه‌های مجرم از تجارت‌های غیرقانونی یک استراتژی کلیدی برای پیشگیری از جرائم سازمان‌یافته است؛ به همین سبب اندیشیدن تدابیر مناسب پیشگیرانه و اجرای به‌موقع آن‌ها توسط مقامات صالح هر دولت نقش مؤثری در کاهش خشونت‌ها و جرائم با سلاح ایفا می‌کند. دولت‌ها با کنترل مناسب و همه‌جانبه سلاح‌ها و مراقبت از مرزها و تبادل اطلاعات درزمینه تولید، صادرات، واردات و نگهداری سوابق با یکدیگر امنیت جامعه و شهروندان را در قلمرو خود حفظ می‌کنند و از بروز بحران جلوگیری می‌کنند.

قاچاق اسلحه به‌عنوان یک جرم بین‌المللی، لزوم همکاری دولت‌ها درزمینه مبارزه با آن را انکارناپذیر می‌نماید. هر یک از دولت‌ها، اجرای این مهم را از طریق اعمال راهکارهایی عملی می‌سازد. وضع قوانین محکم و جامع، پیوستن به کنوانسیون‌ها و پروتکل‌های مرتبط به‌طور مؤثر تعداد معاملات غیرقانونی اسلحه را کاهش می‌دهد. بالا بردن سطح اطلاعات عمومی و ارائه آموزش‌های لازم به افراد جامعه، ضمن اینکه از راهکارهای پیشگیرانه وضعی نسبت به بزه‌دیدگان جرم است، به حل ریشه‌ای معضل بزهکاری نیز کمک می‌کند. بالا بردن سطح فرهنگی و رفاه مردم جامعه و کاهش سطح ناامنی و جرائم مرتبط با قاچاق اسلحه، اتخاذ مبارزات پیشگیرانه وضعی را ضروری جلوه می‌دهد تا با از بین بردن ابزارهای جرم و سلب فرصت‌های مجرمانه زمینه لازم برای مقابله با جرم قاچاق اسلحه را فراهم آورد.

۱.۲. مفهوم‌شناسی پیشگیری وضعی

پیشگیری وضعی را «اقدام پیشگیرانه معطوف به اوضاع و احوالی که جرائم ممکن است در آن وضع به وقوع بپیوندد» تعریف کرده‌اند و هدف از آن اتخاذ ترتیبی است که بهای ارتکاب عمل مجرمانه را برای مرتکب بیش از سود حاصل از آن گرداند؛ چرا که از نظر طرفداران پیشگیری وضعی، انسان موجودی حسابگر است و سود و زیان عملش را می‌سنجد. برای رسیدن به این هدف روش‌های پیشگیری وضعی در سه دسته طبقه‌بندی شده‌اند:

۱. روش‌هایی که کوشش و تلاش برای ارتکاب جرم را افزایش می‌دهد.

۲. فنونی که ارتکاب جرم را پرخطر می‌کند.

۳. وسایلی که جذابیت موضوع جرم را کاهش می‌دهد.^۱

کاربرد پیشگیری وضعی در این است که ابزار فرصت ارتکاب جرم را از مجرم سلب می‌کند. توجه به مثلث جرم می‌تواند به درک این موضوع کمک کند. برای ارتکاب یک جرم سه عامل باید جمع شود. مهم‌ترین عامل که قاعده مثلث جرم را تشکیل می‌دهد، انگیزه مجرمانه است. انگیزه باعث بیدار شدن میل درونی در افراد و به تبع آن قصد مجرمانه می‌شود. برای از بین بردن این عامل، ضروری است تدابیر پیشگیرانه اتخاذ گردد. اگر به هر دلیل مجرمان واجد انگیزه شدند، باید از اجتماع دو ضلع دیگر این مثلث، یعنی فرصت و ابزار ارتکاب جرم جلوگیری کرد. از میان این دو، سلب فرصت اهمیت بیشتری دارد؛ زیرا متصدیان امر هر چه بکوشند ابزارهای ارتکاب جرم را از سطح جامعه جمع‌آوری کنند، بازهم مجرمان با انگیزه خواهند توانست به آن‌ها دست یابند. هر چند در عین حال نمی‌توان اهمیت جمع‌آوری این ابزارها را در کاهش جرائم نادیده انگاشت. به هر حال آنچه در پیشگیری وضعی اهمیت دارد، حفظ آماج‌ها و بزه‌دیدگان از تعرض مجرمان است.^۲

عنصر انسان در پیشگیری وضعی به کلی نادیده انگاشته می‌شود. هدف در پیشگیری وضعی تأثیرگذاری غیرمستقیم بر انتخاب و گزینه مجرمانه فرد و تغییر عقلانیت فرد است. هدف، به نوعی ایجاد وقفه در گذار اندیشه مجرمانه به عمل است.^۳

پیشگیری وضعی همیشه یکی از موضوعات مهم در زندگی بشری بوده که در طول تاریخ به شیوه‌های مختلف اعمال گردیده است. در جوامع گذشته غالباً مجازات به عنوان تنها راهکار مبارزه علیه جرم و به تعبیر صحیح‌تر مجرم تلقی می‌شد و شدت و قاطعیت در اجرای آن را موجب کاهش بزهکاری می‌دانستند؛ البته در مکاتب الهی شیوه‌های تربیتی علاوه بر مجازات مورد تأکید بوده است. یکی از این شیوه‌ها، پیشگیری وضعی است که با تغییر وضعیت فرد مثل زمان و

۱. رسولی آذر، ۱۳۸۹، ۱.

۲. صفاری، ۱۳۸۰، ۲۹۳.

۳. ابرندآبادی، ۱۳۸۲، ۱۲۵۴.

مکان درصدد است از ارتکاب جرم توسط فرد مصمم به انجام جرم جلوگیری کند. در این روش گاهی فرد در معرض بزه‌دیدگی قرار گرفته با حمایت از او و آنچه در معرض وقوع جرم است (آماج‌های جرم) از تحقق عمل مجرمانه جلوگیری می‌شود و در مواردی نیز با تغییر شرایط محیطی اعم از مکان و زمان امکان تحقق جرم سلب یا وقوع آن دشوارتر می‌گردد.^۱

۲.۲. نقش جامعه در ارائه تدابیر پیشگیرانه وضعی

در مکتب اسلام برخی دانشمندان اقدامات جامعه در مقابل بزهکاری را به دو دسته طبقه‌بندی کرده‌اند: نخست اقداماتی که با هدف پیشگیری از جرائم بالقوه صورت می‌گیرد و دیگری واکنش نسبت به اعمال ارتكابی در گذشته که مبنای تصمیم قاضی قرار می‌گیرد. در سیاست جنایی اسلام دفع منکر مانند رفع آن، باید واجب دانسته شود؛ زیرا ادله وجوب رفع منکر شامل راهکارهای تدافعی در پیشگیری از تحقق جنایات است.^۲

برای پیشگیری از ارتکاب جرم باید کار علمی و کارشناسی انجام گیرد. این اقدامات کار قوه قضاییه نیست، قوه قضاییه صرفاً می‌تواند نرخ انواع بزهکاری را به پژوهشگران ارائه دهد تا در مورد آن کار تخصصی انجام شود و نتایج تحقیقات به سازمان‌های اجرایی منعکس گردد. اگر می‌خواهیم برای کمک گرفتن از مردم به منظور پیشگیری از وقوع جرم، می‌توان ابزارهای عدالت قضایی را پیشنهاد کرد. اگر قوه قضاییه بتواند در پیشگیری کیفری موفق باشد، می‌تواند پیشگیری غیرکیفری را از سازمان‌های اجرایی بخواهد. به‌رحال پیشگیری غیرکیفری کار قوه قضاییه نیست؛ زیرا ابزارهای آن را در دسترس ندارد. این امر، وظیفه دستگاه‌هایی است که متولی امور اجرایی هستند. امروزه در اکثر قوانین دنیا، مردم به اعلام جرائم قبل از ارتکاب جرم مکلف هستند، بدین معنا که عدم اعلام جرائم، جرم انگاری شده است. با آیین‌نامه، بخشنامه و دستورالعمل نمی‌توان مردم را برای اعلام جرائم تشویق یا مکلف کرد. این روش شاید در برخی موارد موفق باشد، اما می‌تواند آثار و تبعات منفی هم داشته باشد. مشارکت مردم و نهادهای محلی و دولتی به منظور پیشگیری از جرم نیاز به مکانیسم‌های خاص دارد. اگر قانون اساسی این

۱. میر خلیلی، ۱۳۸۳، ۶۰.

۲. میر خلیلی، ۱۳۸۳، ۶۰.

نوع پیشگیری را بر عهده مقام معظم رهبری، رئیس قوه مجریه، یا مجمع تشخیص مصلحت نظام می‌گذاشت، اجرای این اصل معطل نمی‌ماند.^۱

پیشگیری غیرکیفری در نظر دارد امکان وقوع جرائم را از راه غیرممکن الوقوع ساختن یا دشوار نمودن آن با مدیریت مناسب نسبت به فرصت‌ها و عوامل عینی جرم‌زا را تحدید نماید و شرایط را به گونه‌ای فراهم سازد که پاسخ شخص به آن موقعیت، مجرمانه نبوده و یا دست کم میزان چنین پاسخ‌هایی تقلیل یابد. این نوع از پیشگیری ناظر به اوضاع و احوالی است که مجرم را در آستانه ارتکاب جرم قرار می‌دهد. عمده روش‌های پیشگیری وضعی معطوف به اشکال خاصی از جرائم بوده و از طریق مدیریت یا مداخله در محیط بلاواسطه به شیوه‌ای پایدار سیستماتیک به کاهش فرصت‌های جرم و افزایش خطرات آن که همواره مورد توجه بسیاری از مجرمان بوده منجر می‌گردد. این نوع پیشگیری که از آن با عنوان رهیافت اثباتی جرم‌شناسی یاد می‌شود، متفاوت است.^۲ برای مثال یک کارمند متخلف دولت را که مرتکب جرائم مرتبط با شغل خود می‌گردد، می‌توان از شغل خود منفصل یا منتقل کرده و در صورت سوءاستفاده او از فرصت، ضمن برخورد شدید و مجازات وی، اختیارات و امتیازات را از او سلب نمود.^۳

اگر سطح اطلاعات عامه درباره تبهکاری، علل وقوع، وسایل مبارزه با آن و راه‌های علمی پیشگیری بالاتر رود، پیشگیری بهتر تأمین خواهد شد. از این‌رو آگاه‌سازی عمومی از طریق رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد. آموزش مؤثر اجتماعی، در رفع همه مسائل راهکار نخست و در پیشگیری از وقوع جرم چاره اساسی است. «بکاریا» معتقد است مطمئن‌ترین و درعین حال دشوارترین وسیله‌ای که می‌تواند در پیشگیری از وقوع جرائم به کار رود، تکمیل آموزش و پرورش است.^۴

از ویژگی‌های سیاست جنایی اسلام نیز مشارکت مردم است. تکلیف همگانی امر به معروف و نهی از منکر در زمینه پیش‌گیری از جرم و ابراز عکس‌العمل در برابر آن، یکایک شهروندان را در مقابل رفتار یکدیگر مسئول و ناظر قرار داده است. در فقه نیز گاهی از امر به معروف و نهی از

۱. کوشا، ۱۳۸۶، ۴۹.

۲. هدایی و دیگران، ۱۳۸۶، ۳۹.

۳. میر خلیلی، ۱۳۸۳، ۶۸.

۴. قربان حسینی، ۱۳۸۲، ۳۲۴.

منکر با عنوان دفاع همگانی یا دفاع اجتماعی در مقابل دفاع فردی یا دفاع مشروع یاد می‌شود. پیامبر اسلام (ص) می‌فرماید:

«حتماً امر به معروف و نهی از منکر کنید و گرنه بدی، نابکاران شما را به افراد شایسته و خوب مسلط می‌کند، آنگاه خوبان دعا می‌کنند ولی مستجاب نمی‌شود.»

از روش‌های دیگر کنترل مردمی می‌توان به روش تأکید بر ضرورت پاسخ‌گویی به تظلم و دادخواهی دیگران یا ضرورت گزارش جرائم و ادای شهادت یاد کرد.^۱ آموزش و ایجاد آگاهی در جامعه ضمن این که از راه‌های پیش‌گیری وضعی نسبت به بزه‌دیدگان است، می‌تواند به حل ریشه‌ای معضل بزهکاری نیز کمک کند. مکتب اسلام در بسیاری از موارد بر ارزش و تقدس دانش و آگاهی افراد جامعه و ضرورت آن تأکید نموده است که در اینجا به یک مورد از آن که مرتبط با بحث پیش‌گیری است اشاره می‌کنیم:

امام علی (ع) می‌فرماید: «العلم خیر من المال، العلم یحرسک و انت تحرس المال»^۲ جهت تشخیص فعالیت گروه‌های قاچاقچی، یک سیستم گزارش استاندارد برای گزارش حجم قاچاق مورد نیاز است. خانواده‌ها، معلمان، مأموران مسئول اجرای قانون و کارمندان امور اجتماعی تلاش می‌کنند تا افراد را از پیوستن به گروه‌های جرم و جنایت آگاه کنند و آن‌ها را از پیوستن به خرده‌فرهنگ‌های باطل بازدارند. اولین مانع برای برنامه پیشگیری مؤثر از جنایتکاران، مشکل اجرای قانون به‌طور منحصربه‌فرد است و عوامل مهمی که بر مردم تأثیر می‌گذارند و سبب پیوستن ایشان به خرده‌فرهنگ‌های بزهکاران می‌شوند. نیاز به موردتوجه واقع شدن، تمایل برای ایجاد تشکل‌ها، آزادی و احساس مهم بودن عوامل مؤثر بر این موضوع هستند، اما پلیس ابزار لازم برخورد با این مسائل را ندارد. جامعه باید جایگزینی واجد معنا و مفهوم فراهم سازد تا بتواند مجرمین بالقوه را از انتخاب روش زندگی بزهکاران دور نگه دارد. این جایگزین‌ها باید متفاوت بوده و شامل برنامه‌های آموزشی، عمل متقابل اجتماعی، فعالیت‌های خلاقانه و فرصت‌های استخدام باشند. متأسفانه اغلب اعضای جوامع علاقه‌مند به پیشگیری از جرم نیستند تا زمانی که یک یا دو گروه از بزهکاران جرم ظاهر شوند. پلیس نیاز دارد که از شاخص‌ها و انواع فعالیت‌های

۱. میر خلیلی، ۱۳۸۳، ۶۵.

۲. میر خلیلی، ۱۳۸۳، ۷۱.

کیفری و ابزارهای جرم آگاه شود. بعدازاین، دادستان‌ها هستند که از ابزار ضروری و لازم برخوردارند که آن‌ها را قادر خواهد ساخت به‌طور مؤثر با پدیده‌های مجرمانه مبارزه کنند. مدیران نیاز دارند که روانشناسی روابط گروه‌های مجرمین را مطالعه کنند. مأموران اجرای قانون باید یک سری از برنامه‌های موفق و متفاوت را مرور کنند تا ایده‌هایی را برای اینکه چه چیزی احتمال دارد برای آن‌ها کارایی داشته باشد، به دست آورند. یک روش مشهور که توسط تعداد زیادی از نمایندگان و سازمان‌های مسئول به کار گرفته شده، معروف به تکنیک SARA است. این اصطلاح واژه اختصاری متشکل از پویش (Scanning)، تجزیه و تحلیل (Analysis)، واکنش (Response)، تخمین (Assessment) است. بعد از مشخص کردن مشکل (پویش)، طراحان باید راه‌حل‌های مؤثر را ارزیابی کنند (تجزیه و تحلیل)، سپس اثرات و نتایج طرح دنبال می‌شود و اینکه چه چیزی کارایی دارد و چه چیزی کارایی ندارد و در صورتی که مشکل حل نشود طراحان به گام اول بازگشته و دوباره شروع می‌کنند. علاوه بر مداخله مأموران مسئول اجرای قانون منابع اطلاعاتی زیادی هم وجود دارد که می‌توانند در این زمینه راهنمایی و کمک لازم را فراهم نمایند.^۱ بهترین استراتژی‌های طراحی شده که کاهش قاچاق سلاح را مورد هدف قرار می‌دهند، اثر قابل توجهی بر وجود سلاح در دست مجرمین یا بر میزان ارتکاب این جرم دارند؛ این شیوه‌ها، به‌ویژه بر سازمان‌هایی که قصد دارند هدایت و کنترل صنعت سلاح گرم را در قاچاق سلاح در دست بگیرند، مؤثر ارزیابی می‌شوند. بهترین اقدامات شناخته‌شده برای کاهش جرم سلاح پروژه، سلاح بوستون بود که در سال‌های ۱۹۹۶-۱۹۹۹ اجرا و تکمیل شد.^۲

آخرین ادعای آن‌ها کاهش میزان جرم‌های سلاح در شهر بوستون بود. در طول اجرای پروژه در طول سال‌های ۱۹۹۶-۱۹۹۹ یک میزان افت وجود داشت که به‌عنوان کاهش میزان قاچاق سلاح‌های جدید تفسیر شد. در حقیقت این کاهش، با کاهش ۵۰ درصدی نرخ ورود به‌عنف‌ها در شهر در همان دوره زمانی برابری می‌کند؛ بنابراین درواقع کاهش سلاح‌های جدید به‌احتمال بیشتر ناشی از یک افت در نرخ ورود به‌عنف و همین‌طور نرخ سرقت سلاح بوده است. سرقت برای به دست آوردن مالکیت سلاح برای متهمین است. حجم سلاح دزدیده‌شده در زمان‌های

۱. Mueller ۱۰۸, ۲۰۰۴.

۲. Kleck, Wang Kevin, ۲۰۰۹, ۱۲۹۳.

زیادی در یک تخمین دلیل محور بالاتر از حجم سلاح‌های قاچاق شده، بوده است. به عقیده برخی محققین حتی اگر به‌طور واقعی همه قاچاقچیان شناخته شوند، تعداد خیلی کمی از آن‌ها را می‌توان یافت که سلاح‌ها را هدایت کنند. به‌علاوه حجم بالایی از معامله‌کنندگان وجود دارند که بسیار باهوش و خوش‌شانس‌تر از آن هستند که دستگیر شوند. دیدگاه دیگری نیز وجود دارد که بر اساس آن حتی اگر همه سلاح‌های قاچاق شده توسط مقامات کشف شوند، بازهم تعداد کمی از کل هستند؛ چراکه بسیاری از قاچاقچیان سلاح‌های شناخته‌نشده را معامله می‌کنند. در حال حاضر هیچ دلیل محکمی وجود ندارد که واردین به‌عنف و سارقین دیگری که سلاح‌هایی سرقتی را می‌فروشند، تأثیر اساسی روی تعداد مجرمین مسلح شده با سلاح داشته باشند.^۱

۳.۲. نقش دولت در ارائه تدابیر پیشگیرانه وضعی

یکی از علل وقوع بزه اقتصادی محیط فرهنگی است که در تکوین و شکل‌گیری شخصیت انسان و تصمیم‌گیری وی در رابطه با مسائل مختلف مؤثر است. منفی یا مثبت بودن فرهنگ و شرایط حاکم بر فرد نیز عاملی است که می‌تواند زمینه‌ساز فساد باشد.^۲

محیط اجتماعی نیز در پیدایش و گسترش نقش عمده‌ای را ایفا می‌کند. در تأیید این امر انریکوفری دانشمند بزرگ در عرصه جرم‌شناسی می‌گوید:

«اگرچه عوامل زیستی و انسانی در تحریک جنایتکاران به ارتکاب جرم نقش عمده‌ای را ایفا می‌کنند، شرایط اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی را نباید از نظر دور داشت.»

صرف‌نظر از اتفاقات و حوادث ناگهانی که موجب بروز اختلال در نظم جامعه می‌شوند، اصولاً تا زمانی که شرایط عادی اجتماعی و مختصات آن تغییر نیافته باشد، میزان جرائم رقم ثابتی خواهد بود. ازدیاد و کم‌وکسر جرائم به تغییر شرایط و کیفیات اجتماعی مربوط می‌شود و با بهبود وضع اجتماعی میزان جرائم به‌خودی‌خود تقلیل خواهد یافت.^۳

اوضاع و احوال محیط اجتماعی که بزهکار در آن زندگی می‌کند مانند کیفیت ساختار خانواده، شغل، افکار عمومی، شیوه کار پلیس و حتی روش تدوین قوانین مدنی و کیفری در وقوع جرائم مؤثرند.^۴

1. Kevin Wang, Kleck, 2009, 1294

۲. خورشیدی شفیعی، بی‌تا، ۱۱

3. hoghoogh85.blogfa.com

۴. دانش، ۱۳۷۹، ۳۰۸

رسانه‌های گروهی از جمله تلویزیون نقش بسزایی در ترویج انواع خشونت و حتی تبلیغ سلاح دارند. این در حالی است که در ۶ ماهه اول ۱۳۸۸ در کرمانشاه ۸۳۰ قبضه سلاح غیرمجاز که به‌طور قاچاق وارد کشور شده بود، کشف و ضبط شده است و در این خصوص بیش از ۲۰ قاچاقچی دستگیر شده‌اند.

مکان یکی از شرایط تحقق عمل مجرمانه است. هر جرم الزاماً در یک مکان اتفاق می‌افتد؛ پس با کنترل مکان می‌توان عمل مجرمانه را به کنترل درآورد. برای مثال امام علی (ع) مکان‌های گردهم‌نشینی و وقت‌گذرانی را در بازار را به‌عنوان یکی از زمینه‌های انحراف و مصیبت برشمرده است: «پاک و مقاعد الاسواق فانها معارض الفتن و محاضر الشيطان»

انواع جرائم در شهرهای مختلف و حتی در مناطق گوناگون یک شهر، با توجه به موقعیت اجتماعی و جغرافیایی متفاوت است. در شهرها میزان جرائم ارتكابی توأم با حيله و تزوير مخصوصاً عليه اموال، اعمال منافی عفت و هتك ناموس بیش از روستا است. نقاط توریستی و تفریحی در هر شهر محیط جرم‌زا بوده و تحت تأثیر عوامل مختلف و مخصوصاً تراکم جمعیت وقوع جرائم در آن‌ها بیش از مناطق آرام و عادی است.^۱

این اخطار به دنبال از بین بردن زمینه‌های ارتكاب جرم و تحقق پیش‌گیری وضعی است. در دسترس بودن آماج‌های جرم یکی از عواملی است که علاوه بر تحریک مجرم به ارتكاب بزه و ایجاد انگیزه مجرمانه، موجب می‌شود مجرمان بدون هیچ مانعی نیت بزه‌کارانه خود را درباره هدف موردنظر عملی سازند.^۲ در مورد این موضوع در ارتباط با جرم قاچاق اسلحه می‌توان به چند مورد اشاره کرد از جمله مراسم شعله‌های صلح، نابود کردن سلاح‌ها به‌وسیله غلتک‌های جاده‌صاف‌کنی، بولدوزر یا تانک، ریختن سلاح‌ها در اعماق اقیانوس که از راه‌های مبارزه با این پدیده است. شناسایی و ردیابی به‌موقع با روش‌های قابل‌اعتماد در مورد اسلحه کوچک و سلاح‌های سبک غیرقانونی مؤثر در این زمینه است.^۳

ایجاد شرایط ناامن برای قاچاقچیان با کنترل نوار مرزی و استفاده از شیوه‌های مختلف تخلیه مرزها، تقویت پاسگاه‌های مرزی، ممنوعیت تردد خودروهای تندرو در محدوده مشخص شده

۱. دانش، ۱۳۷۹، ۳۵۶.

۲. میرخلیلی، ۱۳۸۳، ۷۶.

3. <http://search.farsnews.net/DoSearch.aspx?location=title&query>

مرزی و ایجاد موانع فیزیکی با در نظر گرفتن شرایط فعلی گزینه مناسبی به نظر می‌رسد.^۱ حفاظت از آماج‌ها در جهت تحقق پیشگیری وضعی از قاچاق اسلحه با نصب دوربین‌های مداربسته صورت می‌گیرد که با به‌کارگیری تکنولوژی روز باهدف کشف علمی جرائم، توسط بسیاری از نیروهای قضایی و امنیتی کشورها صورت می‌گیرد. در این نوع از پیشگیری دوربین‌ها به‌منزله چشم‌های حاضر و هوشیار قوه قضاییه و دادگستری ما در حال اخطار به شهروندان هستند، از یک‌سو فرصت‌طلبان سودجو را می‌ترسانند و از سوی دیگر آرامش بیشتری به ایشان می‌بخشند.^۲ ناگفته نماند که به دلیل حساسیت زیاد این موضوع، قاچاقچیان اسلحه برخلاف قاچاقچیان مشروب که در قالب باند و گروه کار می‌کنند، برای جلوگیری از شناسایی شدن، به‌صورت انفرادی و بسیار پیچیده عمل می‌کنند. اگرچه بسیاری از آنان به سیستم‌های امنیتی برخی از سیاستمداران عراق متصل هستند، اما در ایران عوامل و فروشندگان زیادی ندارند؛ به‌طوری‌که شناسایی آنها کار ساده‌ای نیست.

در حال حاضر پیشگیری وضعی بر عهده قوه قضاییه است و گاهی از نهادهای ملی نیز برای این کار کمک گرفته می‌شود. به کار گماردن نیروهای نظامی در مرزها و کنترل مؤثر مرزها و نصب سیم‌های خاردار در سراسر مرزها که مانعی محکم بر سر راه قاچاقچیان است و احتمال دستگیری آنها را افزایش می‌دهد، با سخت کردن شرایط ایجاد جرم و سلب فرصت از ارتکاب جرم درصدد است میزان آن را کاهش دهد. دولت باید انگیزه ارتکاب این جرم را کم کند که با پرهزینه کردن انجام آن می‌تواند تا حدودی به این هدف دست یابد تا در نتیجه آن هر مجرم یا فرد مستعد برای ارتکاب جرم با محاسبه سود و زیان عمل خود، از آن منصرف شود. به‌علاوه دولت نیز می‌تواند با پیوستن به کنوانسیون‌های مربوطه از طریق همکاری با دولت‌های دیگر در سطح بین‌المللی به‌طور کارساز با آن جرم مبارزه کند؛ نظیر پروتکل سازمان ملل متحد علیه تولید غیرقانونی و قاچاق سلاح‌های گرم، اجزا و قطعات آن و مهمات که در ژوئیه ۲۰۰۱ و ۲۰۰۵ تشکیل شده و بیش از ۵۰ کشور از جمله آرژانتین، برزیل، آلمان، نیکاراگوئه، آفریقای جنوبی، انگلیس، کامبوج و کاستاریکا به آن پیوستند. این کنفرانس‌ها فرصتی برای همه کشورها به شمار می‌آیند که تعهدات

۱. مددی، بی تا، ۳.

2. <http://www.tebyan.net/index.aspx?pid=19608&KEYWORD>

خود را برای رهایی از تجارت غیرقانونی اسلحه‌ی کوچک بررسی کرده و برای این منظور طرحی برای اجرای بهتر برنامه سازمان ملل متحد را تدوین کنند.

اتخاذ تدابیر لازم برای اعطای مجوز، راهکاری مناسب و قابل‌ارائه برای شناسنامه‌دار کردن اکثریتی و دارندگان سلاح است. در زمینه سازمان‌دهی اعطای مجوزها، استانی یا منطقه‌ای شدن صدور مجوز و تحدید جغرافیایی فعالیت دارندگان سلاح پیشنهاد می‌شود.^۱ از طرفی دولت با تخصیص اعتبار لازم از محل بودجه عمومی کشور به شورای امنیت ملی کشور سالانه برای پیشگیری از وقوع هر یک از جرائم مربوط به قاچاق سلاح و اجرای طرح‌های ویژه خلع سلاح اقدام می‌نماید. فرار سرمایه و گسترش قلمرو اقتصاد زیرزمینی مانع رشد رقابت و افزایش هزینه معاملات رسمی و ناامنی اقتصادی خواهد بود. اگر بخواهیم خطرپذیری کاهش پیدا کند و منابع مالی دولت در مسیر درست هدایت شود، اقتصاد و بازرگانی رشد داشته باشد و هزینه‌های دولتی کاهش پیدا کند، لزوماً باید تصدی‌گری دولت را در این زمینه کاهش دهیم. در این صورت رقابت‌پذیری به وجود آید و در بین تجار و بازرگانان تحول اقتصادی سالم ایجاد می‌شود و هر کسی می‌تواند مالکیت مشروع و قانونی در فضای سالم بوجود آورد.^۲

افلاطون برای پیشگیری از بزهکاری، تعدیل ثروت و بهبود وضع زندگی فقرا را توصیه می‌نمود. نوسانات و دگرگونی‌های اقتصادی دائمی و موقت، سبب بروز تحولات اجتماعی شده و در زمان و مکان معین، انواع جرائم و بیماری‌های روانی که خود در بروز بزهکاری مؤثرند، به‌موازات تحولات مذکور تغییر می‌یابند.^۳

یکی از نهادهای موجود در سیاست جنایی اسلام که کارکرد آن در راستای پیشگیری وضعی از بزهکاری است حسبیه است؛ گرچه برخی عملکرد نهاد حسبیه را مشابه عملکرد دادسرا دانسته‌اند. عمده عملکرد این نهاد نظارت، کنترل و پیشگیری است تا برخورد قضایی با متخلفان. ابن‌خلدون می‌نویسد:

«حسبه ریشه در قرآن و حدیث دارد و در یک سخن وظیفه و شغلی است دینی و اخلاقی که بر پایه فرمان دادن به کار شایسته و بازداشتن از کار ناشایست تکیه دارد».

1. mhassani.iranblog.com

۲. شفیعی خورشیدی، بی‌تا، ۲۰

۳. دانش، ۱۳۷۹، ۳۶۹

در برخی آثار اسلامی از وظایف حسبه در رفع تعرض به حق الناس در قالب نظارت بر سلامت تولیدات و نظارت بر خریدوفروش در بازار سخن به میان آمده است. دانشمندان اسلامی نیز کارکرد حسبه را جلوگیری از تضییع حق الله و حق الناس از طریق امر به معروف و نهی از منکر عنوان نموده‌اند.

اقدامات تأمینی نیز یکی دیگر از راهکارهای پیشگیری وضعی است، بدین معنا که اگر شخصی در شرف ارتکاب جرم باشد، می‌توان با اقدامات تأمینی خفیف او را از ارتکاب جرم باز داشت.^۱ به نظر می‌رسد در راستای جلوگیری از قاچاق اسلحه، ایجاد اقدامات تأمینی و تربیتی و مشارکت مردم می‌تواند مؤثر واقع شود و برای افرادی که با توجه به خصوصیات روحی و جسمی‌شان در حالت خطرناک قرار دارند، یک نوع اقدام تأمینی خفیف قرار داد. به‌عنوان مثال، بر این اساس که مجازات قانونی این جرم، حبس است و از طرفی محل امنیت و آسایش جامعه است و از آنجایی که دلیل ارتکاب جرم ممکن است بیکاری و نداشتن راهی برای امرار و معاش باشد، با حصول شرایط ذیل ماده ۶ قانون اقدامات تأمینی و تربیتی، می‌توان دستور نگهداری مجرم را در یک کارگاه کشاورزی و صنعتی صادر کرد؛ و یا با استناد به ماده ۵ قانون مذکور، برای فردی که دو بار یا بیشتر به علت ارتکاب جنایت یا جنحه عمدی مجازات حبس برای وی پیش‌بینی شده است، چنان چه بعد از اجرای مجازات مرتکب جرمی شود و دادگاه تشخیص دهد که مشارالیه دارای حالت خطرناک است و تمایل به ارتکاب جرم دارد، می‌توان به مدت نامعینی حکم تبعید صادر کرد.

ارتکاب جرائم مانع یک جرم عادی صرف است و به سوءنیت نیاز ندارد و ضرر و زیان کمتری بر جامعه وارد می‌کند؛ اما اگر قانونگذار این اقدام را جرم می‌داند و دستگاه قضایی مرتکب را مجازات می‌کند، به این دلیل است که از وارد شدن ضرر و زیان جلوگیری می‌کند. برای از بین بردن زمینه ارتکاب جرم و متوقف کردن مجرم در مرحله ابتدای انحراف و قصد ارتکاب جرم برخی اعمال مقدماتی مورد جرم‌انگاری قرار می‌گیرند. این امر در حقوق موضوعه برخی کشورها مورد توجه واقع شده و اثر قابل توجهی در کاهش جرم داشته است؛ برای مثال در قانون پلیس بلژیک پیش‌بینی شده است که ترک نمودن یک وسیله نقلیه عمومی بدون انجام احتیاط‌های

۱. میرخلیلی، ۱۳۸۳، ۶۳-۶۴

لازم جهت جلوگیری از سوءاستفاده از آن، از جمله تخلفات راهنمایی و رانندگی شناخته شده و جریمه به آن تعلق خواهد گرفت. این گونه جرم‌انگاری کاهش قابل توجهی در سرقت اتومبیل به دنبال داشته است. در سیاست کیفری اسلام نیز با چنین مواردی برخورد می‌کنیم؛ برای نمونه می‌توان به حرمت نگاه به نامحرم و خلوت او در جهت پیشگیری اشاره نمود.^۱

این در حالی است که نوعی عزم یکپارچه و هماهنگ در جهت همکاری با نیروی انتظامی در این زمینه لازم به نظر می‌رسد؛ چراکه آن دسته از نیروهای انسانی که در مناطق مرزی مشغول به فعالیت هستند غالباً شامل سربازان، درجه‌داران رده پایین و پرسنل تبعیدی هستند؛ لذا نمی‌توان از نیروهای انسانی با این کیفیت نتیجه‌ای مطلوب در زمینه مبارزه با قاچاق توقع داشت.^۲ افزایش هزینه و مجازات و گستراندن شعاع فراگیرندگی مجازات در تمام سطوح، یکی از مکانیسم‌های بازدارندگی و کاهش ارتکاب جرم به شمار می‌رود؛ حال آنکه قوانین و مقررات در قبال قاچاق کالا فاقد فراگیرندگی لازم هستند و کماکان خلاءهای قانونی در این زمینه وجود دارد.

پیشگیری از جرائم به استناد بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی برعهده قوه قضاییه است و کاستن از امکان ارتکاب جرم توسط مجرمین با روش‌های صحیح پیش‌گیری اهمیت فراوانی دارد. مقام معظم رهبری، در فرمان هشت ماده‌ای مورخ ۱۳۸۰/۲/۱۰ به سران سه قوه فرمودند:

«بر خشکاندن ریشه فساد مالی و اقتصادی، نظارت سازمانی افزایش یافته و دقیق و بی‌اغماض از بروز رشد فساد در دستگاه‌ها پیشگیری وضعی کنید».

درواقع می‌توان از این فرمان دستور به پیشگیری وضعی در تمام جرائم اقتصادی از جمله قاچاق اسلحه را برداشت نمود.

در پیشگیری وضعی باید آسیب‌شناسی صورت گیرد، نظارت دقیق باشد، بزه‌دیده و بزه‌کار شناسایی شوند. در مقررات ملی و فراملی، اگر کنترل پنهانی و نظارت توسعه پیدا کند، مأموران و ناظران افرادی باتجربه باشند و تخصص خاص و موردی در موضوع جرمی که درصدد پیشگیری وضعی از آن هستند، داشته باشند. پیشگیری وضعی یا فنی را باید برای قبل از وقوع جرم افزایش داد و عرصه را برای افراد خاطی تنگ نمود. در کشور ما سازمان‌های نظارتی آشکار و پنهان برای

۱. میرخلیلی، ۱۳۸۳، ۶۸.

2. <http://search.look.com/index.php?ldid=22005&fpid=2&fdid=&=prid>

پیشگیری وضعی وجود دارد؛ مانند سازمان بازرسی کل کشور که نظارت بر حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین را بر عهده دارد. این نوع پیشگیری از طریق مداخله در فعالیت بالقوه بزه‌دیده و مصون ساختن آماج جرم، با هدف منحرف کردن مجرمین بالقوه از ارتکاب جرم است.^۱ اصلاحات در جهت مبارزه با این جرم، باید وسیع و نظام‌مند باشد؛ در غیر این صورت ارتکاب این جرم به راه‌های دیگر به‌سادگی منتقل می‌شود. عموماً شفافیت در دولت شرطی لازم برای پیشگیری مؤثر مبارزه با جرم است و به‌طور عام‌تر برای حکمرانی در نظر گرفته شده است. همچنین اطلاعات و درک آزاد برای کمک مردم به راهبردهای مبارزه با جرم و از خود دانستن آن بسیار مهم بوده و شفاف نبودن، به بی‌توجهی نسبت به آن منجر می‌شود. اگر قرار است این جرم کنترل شود، ساختار پاسخگویی باید همیشه و به‌طور کارآمد فعالیت کند. باین‌حال حتی در جایی که تشریفات و ساختارهای مناسبی وجود دارد، ممکن است تلاش‌های صورت گرفته بر اثر عواملی چون پیچیدگی مفرط، نبودن منابع کافی یا مقاومت فرهنگی از سوی کارگزاران خنثی شود. هر قدر پاسخگویی برای تصمیم‌گیری‌ها کمتر شود، دامنه اختیارات اجرایی بالاتر می‌رود و ارتکاب انواع فساد راحت‌تر و شایع‌تر می‌شود.^۲

از سال ۲۰۰۱، ایالات متحده آمریکا در برخی از مناطق با یافتن یک زمینه مشترک و انجام برخی اقدامات، به توافقاتی برای جلوگیری از انتقال غیرمجاز اسلحه دست یافته است. در جایی که نقض حقوق بشر و نقض قوانین بین‌المللی صورت می‌گیرد، چنین تعهداتی در راستای وظیفه ایالت‌ها و برای احترام گذاردن و اطمینان از احترام به حقوق بشر و قانون بین‌المللی بشردوستانه است.^۳

معاهده سلاح‌های کوچک و سبک^۴ که در سال ۱۹۹۵ به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسید، به بررسی حقوقی این قبیل سلاح‌ها و اعمال محدودیت‌هایی در خصوص آن‌ها پرداخته و در آن به سلاح‌های کوچک و سبک که سبب مرگ تعداد زیادی از انسان‌ها شده و در مناقشات و جنگ‌ها در سراسر دنیا مورد استفاده قرار می‌گیرند، امعان نظر شده است. مجمع عمومی سازمان ملل متحد طرحی را برای تحقیق در نوع اسلحه کوچک و سلاح‌های سبک

۱. خورشیدی شفیعی، بی‌تا، ۲۲

۲. لانگست، ۱۳۸۷، ۳۵۴

3. 4 Missolle, 2004

4. Small Arms and Light Weapons

استفاده شده در کشمکش‌های بین‌المللی که برای سقوط رژیم کنترل سلاح‌ها است بیان می‌کند. ایالات متحده برای اداره امور خلع سلاح با اروپا هماهنگ شده است. اگرچه برنامه اقدام هماهنگ در زمینه‌های مختلف خلع سلاح و کنترل سلاح‌های کوچک و سبک کار می‌کند، موسسه تحقیقات خلع سلاح سازمان ملل متحد^۱، تحقیقاتی در مورد کنترل سلاح انجام داده و کتب و مقالات زیادی را در ارتباط با این قبیل سلاح‌ها منتشر کرده است.

سازمان دولتی و غیردولتی دیگری نیز روی کنترل SALW^۲ کار می‌کند. سازمان‌های منطقه‌ای و فرماندهی‌های، از جمله اتحادیه آفریقا، اتحادیه اروپا، اتحادیه عرب، دادگاه ساحلی ایسلند نیز روی کنترل SALW کار می‌کنند.^۳

دولت‌های عضو سازمان‌های کشورهای آمریکایی در نوامبر ۱۹۹۷ کنوانسیون «اینترامریکن» را علیه تولید غیرقانونی و قاچاق سلاح‌های گرم، مهمات و مواد منفجره و سایر مواد مربوطه امضا کردند. این کنوانسیون که در سال ۱۹۹۸ به اجرا درآمد، تدابیری اساسی برای مبارزه با قاچاق سلاح‌های غیرقانونی اتخاذ کرده است. کنوانسیون فوق با تصویب و ارائه مقررات و الگوهای لازم برای کنترل نقل و انتقال بین‌المللی سلاح‌های گرم، مهمات، قطعات و اجزای آن‌ها، به وسیله دولت‌های عضو کمیسیون کنترل سوءاستفاده از مواد مخدر اینترامریکن سازمان‌های کشورهای آمریکایی تقویت شده است. در ژوئن سال ۱۹۹۹ یک دوره اجلاس آموزشی فشرده در مورد موضوع قاچاق سلاح کوچک در لیما پایتخت کشور پرو برگزار شد. کمیته مشورتی کنوانسیون اینترامریکن، علیه تولید غیرقانونی و قاچاق سلاح‌های گرم، مهمات، مواد منفجره و سایر مواد مربوطه به وسیله دولت‌های عضو کنوانسیون اینترامریکن ایجاد شد.^۴

جمع‌آوری و کنترل مؤثر اسلحه کوچک و سلاح‌های سبک و ذخیره و نابودسازی آن‌ها، اقدامی مناسب در چارچوب برنامه‌های خلع سلاح، ترخیص و تلفیق محدود نیروها است. همچنین سایر اقداماتی که ممکن است به نابود کردن مؤثر اسلحه کوچک و به پیشگیری از گسترش این سلاح‌ها به مناطق دیگر کمک کند، مورد تأکید است. مبارزه با قاچاق در تمامی جنبه‌های آن

1. The United Nations Institute for Disarmament Research <http://www.unidir.org/> UNIDIR

2. Small Arm and Light Weapon

3. <http://library.findlaw.com/1999/Jan/1/241487.html>- USA legal system.com

۴. سازمان ملل متحد، ۱۳۸۲، ۲۱-۲۰

(تولید، علامت‌گذاری و حفظ سابقه) عنصری مهم از هر نوع اقدام لازم برای برخورد با مسئله انباشت بی‌ثبات‌کننده و پخش کنترل‌نشده سلاح‌های کوچک را شامل می‌شود. کنترل ملی تولید برای مبارزه با قاچاق ضروری است. به‌علاوه علامت‌گذاری درست روی سلاح‌های کوچک همراه با حفظ دقیق و دائمی سابقه و مبادله اطلاعات مشخص‌شده در این سند، به مسئولان رسیدگی‌کننده مربوطه کمک می‌کند تا سلاح‌های کوچک غیرقانونی را ردیابی کرده و چنان‌چه انتقال قانونی به بازار غیرقانونی منحرف شده باشد، نقطه آغاز انحراف را شناسایی کنند. کنترل ملی مؤثر از راه صدور، بررسی مرتب و تجدید مجوزها و پروانه‌های تولید، این مهم را تضمین می‌کنند. جوازها و پروانه‌ها در صورتی که شرایط هنگام اعطای آن‌ها از بین رفته باشد باید لغو شوند. دولت‌ها می‌بایست تا حد امکان در حفظ و نگهداری سوابق کامل و دقیق از موجودی سلاح‌های خود و همچنین سلاح‌هایی که در اختیار سازندگان، صادرکنندگان و واردکنندگان در داخل کشور آن‌ها است، کوشا باشند، چراکه بهترین شیوه برای ردیابی سلاح‌های کوچک است.^۱

ردیابی سلاح به‌عنوان ابزاری برای جستجو و کشف مورد استفاده قرار می‌گیرد تا اطلاعات مربوط به سلاح‌های وسیله جرم را به دست آورد. سلاح‌های جدید به‌طور مؤثر در دست آخرین خرده‌فروش قابل‌ردیابی هستند؛ درحالی‌که سلاح دست‌دوم در دست اولین خریدار قابل‌ردیابی است. مبارزه مؤثر با کاهش بازار غیرقانونی در سلاح گرم به اقدامات اجرایی توسعه سرمایه‌گذاری در ردیابی جامع سلاح گرم و استفاده از نتایج به‌دست‌آمده از ردیابی‌ها بستگی دارد.^۲

در زمینه اسلحه کوچک تلاش‌های فشرده‌ای در سطح جهانی و منطقه‌ای برای رسیدن به توافق در مهار قاچاق غیرقانونی در مقوله‌های خاصی از اسلحه کوچک، مهمات و مواد منفجره انجام می‌شود. اگر مقامات مسئول از اختیارات کافی برای اجرای قانون برخوردار نباشند، این امر نه تنها در سطح ملی بلکه در سطح منطقه‌ای نیز بر استراتژی‌های نظارت، پیگیری و مداخله تأثیرگذار خواهد بود. یک مانع در سطح ملی این است که کشورهای محدودی هستند که از نظام حقوقی منسجمی برخوردارند که می‌تواند برای ایجاد طرح بازدارنده و پیشگیرانه، اقدامات اجرایی و تأمینی لازم را در تمامی زمینه‌های قاچاق غیرقانونی تدارک ببیند. در سطح بین‌المللی نیز رژیم‌هایی برای کنترل موافقت‌نامه‌ها و ترتیبات جهانی جهت انتقال برخی از فناوری‌های حساس

۱. سازمان ملل متحد، ۱۳۸۲، ۶۲-۶۳

2. Buckles, 2000, 44

به کار گرفته شده‌اند؛ هرچند به سبب عدم وجود یک رژیم حقوقی پایدار که تلاش‌های مشترک برای هماهنگ ساختن سیاست‌های ملی و ترویج شفافیت در نقل و انتقالات فناوری را ترویج دهد، هیچ‌یک از رژیم‌های موجود دارای ترتیبات یا سیستم‌های امنیتی چندجانبه نبوده و زمینه ایجاد طرح‌های کنترل ملی را فراهم نمی‌سازند.^۱

EUM^۲ برای استفاده صحیح از سلاح‌های صادراتی طراحی شده و شامل کلیه قوانین و سیاست‌ها و مقررات و روش‌های مورداستفاده برای دولت یا گیرنده‌های خارجی است. بسیاری از کشورها در EUM ضعیف هستند. EUM باید در هر دو مکان قبل از حمل و بعد از حمل بر پایه منظم و سیستماتیک استفاده شود. علاوه بر این، بر کاربرها نظارت می‌کند که به راحتی افزایش نیابند و اینکه آیا معاملات قانونی هستند و در نهایت آیا سلاح‌ها در دست کاربر موردنظر قرار می‌گیرند. همچنین EUM یک سیستم نهادینه شده برای تضمین اینکه زرادخانه‌ها امن و بی‌خطر هستند است و در این زمینه آموزش‌های لازم به پرسنل داده می‌شود تا اطمینان حاصل شود که سلاح‌ها به بازار سیاه منحرف نمی‌شوند. دولت آمریکا مانع پیشروی در تولید در درون مرزهای خود می‌شود به این دلیل که تولید غیرقانونی سلاح‌های کوچک حتی در مقیاس کم می‌تواند این امکان را فراهم کند که سلاح‌ها به بازار سیاه وارد شوند. مهرزنی از تولید غیرمجاز اسلحه کوچک می‌تواند تعدادی از اسلحه‌ی کوچک در دسترس را کم کند و تلفات را به حداقل برساند.^۳

توقف روند غیرقانونی ورود اسلحه به مناطق درگیر باید یکی از بالاترین اولویت‌ها برای ایالات متحده آمریکا و مأموران اجرای قانون آمریکا باشد؛ به‌ویژه وقتی که چنین روندی با منافع ملی آمریکا در تقابل قرار می‌گیرد.^۴

ردیابی که توسط ATF صورت می‌گیرد ابزار مقتدری است که قاچاقچیان اسلحه و خریداران را مورد هدف قرار می‌دهد. در سال ۱۹۹۹، ATF گزارش داده بود که رتبه اول در ارتکاب جرائم مرتبط به خرده‌فروشان سلاح در میلوکی تعلق داشت. در همین زمان شیکاگو در حال مبارزه با ATF در دادگاه بود که اطلاعات را ردیابی کرده و به بی‌احتیاطی فروشگاه‌های سلاح رسیدگی نماید.^۵

1. Gasprini Alves, Cipollone, 1998, 4

2. International End-use Monitoring

3. Stohle, 2004, 25-26

4. Austin: 3: 2001

5. Diedrich: 3: 2010

اعضای^۱ NRA و مالکان سلاح از اقدامات جدید معقولی برای مبارزه با سلاح‌های غیرقانونی حمایت می‌کنند که شامل بستن شکاف تروریسم نیز می‌شود و مالکین سلاح ملزم هستند که فقدان یا سرقت سلاح را گزارش دهند.^۲

در مجمع عمومی سازمان ملل در دسامبر سال ۱۹۹۵ میلادی قسمتی از حکم هیئت کارشناسان سازمان ملل در خصوص سلاح‌های کوچک بود. در این خصوص، ماهیت و علل تولید انبوه شدید و انتقال سلاح‌های کوچک و سلاح‌های سبک از جمله تولید غیرقانونی و تجارت آن مورد مطالعه قرار گرفت. در این راستا شماری از عوامل تشکیل‌دهنده قاچاق غیرقانونی سلاح شناسایی گردید:

۱. کنترل ملی ناکافی روی تولید، واردات و صادرات
 ۲. فقدان هماهنگی قانون‌گذاری ملی و مکانیسم‌های اجرا
 ۳. نبود کنوانسیون‌های بین‌المللی محدود کردن انتقال اسلحه
 ۴. قوانین بین‌المللی ناکافی
 ۵. فقدان همکاری و هماهنگی در میان ایالت‌ها در مورد در اختیار قرار دادن اطلاعات، جمع‌آوری و تصرف سلاح
- این هیئت در گزارش نهایی خود در آگوست سال ۱۹۹۷ میلادی توصیه‌هایی را برای پیشگیری از تجارت غیرقانونی سلاح مطرح کرد؛ از جمله:
۱. تقویت همکاری بین‌المللی و منطقه‌ای و مشارکت در ارائه اطلاعات در میان پلیس اطلاعات محلی و مأموران کنترل مرزها
 ۲. بهبود قوانین، مقررات و رویه‌های اداره‌کننده کنترل سلاح‌های غیرقانونی، بهبود امنیت و تسلیحات ذخیره‌سازی برای سلاح‌های مازاد
 ۳. افزایش همکاری در میان ایالت‌ها و سازمان‌ها از جمله سازمان پلیس جنایی بین‌المللی و سازمان سلاح‌های محلی جهانی (WCO) برای شناسایی افراد حقیقی و حقوقی درگیر در قاچاق سلاح‌های غیرقانونی
 ۴. هم‌آیش‌سازی کنفرانس‌های بین‌المللی بر قاچاق سلاح غیرقانونی.^۳

1 National Rifle Association

2. Mayors against illegal arm.com

3. Dyer, O'Callaghan, 1998, 8

کنترل ملی تولید برای مبارزه با قاچاق غیرقانونی ضروری است. علاوه بر آن بازار سلاح‌های گرم، نگهداری سوابق به‌دست‌آمده و مبادله اطلاعات خلاصه‌شده در اسناد، به مقامات مجری مربوطه کمک می‌کند تا سلاح‌های غیرقانونی را ردیابی کرده و نیز اگر انتقال قانونی به بازار غیرقانونی منحرف شود، محل وقوع انحراف را شناسایی نمایند. ایالت‌های شرکت‌کننده باید در راستای کنترل ملی مؤثر در تولید سلاح‌های کوچک همکاری کنند.^۱

۱.۳.۲. نگهداری سوابق

ایالات شرکت‌کننده باید اطمینان حاصل کنند که سوابق درست و جامع از دارایی شخصی‌شان از سلاح‌های کوچک به‌علاوه تولیدکنندگان و صادرکنندگان آن‌ها را در قلمروشان نگهداری می‌کنند.^۲

کنترل بهتر تجارت سلاح‌های قانونی از جمله تولیدات دارای جواز، دولت‌ها را قادر می‌سازد تا قانونی یا غیرقانونی بودن هر اقدامی را تعیین کنند. پیشرفت‌های فنی ردیابی تسلیحات به اطلاعات جامع در سطح منطقه یا در سطح بین‌المللی نیاز دارد. ادارات ایالات آمریکا از جمله OAS^۳ و ایالت‌ها در جمع‌آوری اطلاعات و آمارها در خصوص سلاح‌های سبک همکاری می‌کنند؛ اگرچه این اطلاعات در یک محل مرکزی برای دسترسی آسان توسط ایالت‌ها یا پلیس عمومی متمرکز نشده است. اینترنت در ردیابی سلاح‌ها و مواد منفجره از سلاح‌های کوچک تا موشک‌ها منبع بین‌المللی، عامل سلاح‌های دزدیده‌شده و غیرقانونی را پیگیری می‌کند. مشارکت کشورهای اروپایی در این دادن این اطلاعات حدود ۸۵ درصد و مشارکت ایالات آمریکا کمتر از ۵ درصد اعلام شده است.^۴ ۴۰ درصد از سلاح‌ها توسط فروشندگان بدون جواز به فروش می‌رسند. ATF دریافته است که فروشندگان سلاح بدون جواز منبع اصلی بازار غیرقانونی سلاح هستند.^۵

1. <https://www.osce.org/>, 2000

2. <https://www.osce.org/>, 2000

3. Organization American States

4. Dyer, O'Callaghan, 1998, 26

5. Lowry, Vice 5, 2009.

۳.۳.۲. ابراز مهارت‌ها

ایالت‌های آمریکا باید برنامه‌های آموزشی برای اجرای قانون به دادستان‌ها، دادرسان و کارمندان محلی را گسترش دهند که در این برنامه‌ها در خصوص مسائلی از جمله مسیرهای قاچاق و فنون مورد استفاده توسط گروه‌های جرائم سازمان‌یافته، روش‌های مبارزه با پول‌شویی و جرائم مالی، لوازم و فنون اجرای قوانین مدرن از جمله نظارت الکترونیکی مورد توجه قرار گیرد.^۱

۳.۳.۲. هماهنگی خطی مشی‌ها

انجمن رؤسای پلیس آمریکا یک کمیته سلاح‌گرم دارد که خطی مشی و امکانات برنامه‌ها را روی موضوعات سلاح‌گرم فراهم می‌سازد. این کمیته بر مکانیزم‌هایی تمرکز دارد که از وجود هماهنگی مؤثر منابع بین نمایندگی‌های مختلف اطمینان حاصل کند. این کمیته همچنین پیشرفت تغییرات را در رابطه با قانون‌گذاری، سیاست، خدمت حمایتی و عملکردها مورد تحلیل قرار می‌دهد.^۲

۳.۳.۲. عملکردهای امیدبخش

پلیس و نمایندگی‌های دیگر ایالات اعتقاد دارند که نتایج شماری از ابتکارات در رابطه مبارزه با قاچاق سلاح‌های گرم موفقیت‌آمیز بوده است. یکپارچگی و تمرکز اجرا توسط پلیس علیه بزهکاران به کاهش خشونت در برخی مکان‌های عمومی کمک می‌کند که خود منجر به شناسایی شبکه‌های قاچاق می‌شود. از حصول این همکاری‌ها و ارتباط بین نمایندگی‌های بین‌المللی و فدرال چندین اقدام گزارش شده است؛ از جمله:

برنامه مراقبت از سالن‌های مشروب‌فروشی‌ها کمک کرده است که بزهکاران دور از این سالن‌ها نگه داشته شوند. برنامه مراقبت از سالن‌های مشروب‌فروشی برنامه‌ای است که پلیس برای شناسایی بزهکاران با مالکین این اماکن همکاری می‌کند. از آنجاکه بزهکاران ادعا می‌کنند سالن‌های مشروب‌فروشی قسمتی از قلمرو ایشان به حساب می‌آید، این برنامه مانع از این می‌شود

1. Wang, Kleck, 2009, 1294

2. Davies ,Heemskerck, 43, 2008

که آن‌ها پلیس را بترسانند و فعالیت‌های غیرقانونی را هدایت کنند. این برنامه تا حدودی موفق است، هرچند برخی اعتقاد دارند که این اقدام فقط محل بزهکاری را جابه‌جا می‌کند.^۱

۲.۳.۵ معیار برای صادرات

ایالت‌های شرکت‌کننده برای صادرات سلاح‌های کوچک و تکنولوژی طراحی‌شان، دارای معیارهایی باشند. ایالت شرکت‌کننده، از صدور جواز برای صادرات درجایی که خطر آشکاری وجود دارد اجتناب خواهد کرد:

۱. برای تخلف در زمینه حقوق بشر و آزادی‌های اساسی به کار رود؛
۲. امنیت ملی ایالت‌های دیگر را تهدید کند؛
۳. از الزام‌های بین‌المللی به‌ویژه در رابطه با تحریم‌های اعمال شده از سوی شورای امنیت ایالات متحده آمریکا، موافقت‌نامه‌ها در عدم تکثیر سلاح‌های کوچک، موافقت‌نامه‌های خلع سلاح منحرف شود؛
۴. از وجود تضادها و کشمکش‌های مسلحانه طفره رود؛
۵. صلح را به مخاطره بیندازد؛
۶. از تروریسم حمایت کند و یا آن را تشویق کند؛
۷. جرم‌های سازمان‌یافته را تسهیل کند.^۲

1. Lowry, Vice, 2009, 27

2 <https://www.osce.org/> 2000

فهرست منابع

فارسی

کتاب

۱. آریانپور کاشانی، عباس، *فرهنگ دانشگاهی انگلیسی به فارسی*، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۸.
۲. انوری، حسن، *فرهنگ بزرگ سخن*، چاپ سوم، ص تهران: انتشارات سخن، ۱۳۸۶.
۳. دهخدا، علی اکبر، *لغتنامه دهخدا*، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۳ (ص. ۳۰۰۰).
۴. دانش، تاج الزمان، *جرم چیست جرم‌شناسی چیست*، تهران: انتشارات کیهان، ۱۳۷۹ (صص ۳۶۹-۳۵۶-۳۰۸).
۵. لنگرودی، جعفر، *ترمینولوژی حقوق*، تهران: انتشارات گنج دانش، ۱۳۷۲ (ص. ۳۰۰۰).
۶. قربان حسینی، علی اصغر، *جرم‌شناسی و جرم یابی سرقت و رویش تحقیق در زمینه جرائم و مفاسد اجتماعی*، مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۸۱ (ص. ۳۲۴).
۷. سمسون، آنتونی، *بازار اسلحه (کمپانی‌ها، دلال‌ها، رشوه‌ها از لاکهیدها تا ویکرز)*، ترجمه فضل‌الله نیک‌آیین، چاپ اول، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۵.
۸. سیف، اله‌مراد، *قاچاق کالا در ایران*، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۷ (ص. ۱۰).
۹. گزارش انجمن جهانی پژوهش در صلح، *تجارت اسلحه*، ترجمه ابراهیم یونسی، چاپ اول، تهران: انتشارات خوارزمی، ۱۳۵۸.
۱۰. لانگست، پیتز، *برنامه‌های جهانی مبارزه با فساد*، ترجمه امیرحسین جلالی فراهانی، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۷ (صص ۸۳۵۴-).

فارسی

مقالات و گزارشات

۱۱. خورشیدی شفیعی، علی اصغر، *عوامل فساد اقتصادی و روش‌های پیشگیری وضعی*، نشریه الکترونیکی توسعه قضایی، بی تا، صص ۲۰-۲۲-۱۱.

۱۲. رحمدل، منصور، **قوانین مبارزه با قاچاق صراحت لازم را ندارد**، روزنامه دنیای اقتصاد، پاییز ۸۵
۱۳. رسولی آذر، اصغر، **پیشگیری از جرم**، پژوهشکده باقرالعلوم، شماره ۸۹، ص ۱.
۱۴. صفاری، علی، **مبانی نظری پیشگیری وضعی**، مجله تحقیقات حقوقی، ۱۳۸۷، شماره ۳۳-۳۴، ص ۲۹۳.
۱۵. کوشا، جعفر، **نقش قوه قضاییه در پیشگیری وضعی از جرم**، مجله تعالی حقوق، ۱۳۸۶، شماره ۱۰، ص ۴۹.
۱۶. مددی، شیوا، **قاچاق**، بی نا، ص ۳.
۱۷. میر خلیلی، سید محمود، **پیشگیری وضعی از نگاه آموزه‌های اسلام**، فصلنامه فقه و حقوق، ۱۳۸۳، شماره ۱، صص ۷۶-۷۱-۶۸-۶۵-۶۰.
۱۸. هدایی و دیگران، **پیشگیری غیر کیفری از وقوع جرم**، مجله تعالی حقوق، ۱۳۸۶، شماره ۱۰، ص ۳۹.
۱۹. مرکز اطلاعات سازمان ملل متحد، **سؤال درباره کنفرانس بررسی اسلحه کوچک در سال ۲۰۰۶**، ۱۳۸۲، صص ۶۲-۶۳-۲۰-۲۱.
۲۰. نجفی ابرندآبادی، **تقریرات درس جرم‌شناسی**، مجتمع آموزش عالی قم، ۱۳۸۲، بازخوانی شهرام ابراهیمی، نشر نوین برتر، ص ۱۲۵۴.

منبع الکترونیک فارسی

21. www.oftab.ir.com
22. mhassani.iranblog.com

انگلیسی

کتاب

23. Missolle, L. **Weapon and war crimes the complicit of arms supplies**. Human right watch, 2004 (p.4)
24. Buckles, B. **Following the gun enforcing federal laws against firearm trafficker: department treasure**. Department of treasury, bureau of alcohol, tobacco & firearms, 2000 (p.3-44)
25. Gasparini Alves, P. and Daiana Blinda Copollone. **Curbing Illicit Trafficking in Small Arms and Sensitive Technologies: An Action-**

Oriented Agenda. UNIDIR United Nations Institute for Disarmament Research, 1998 (p.4).

مقالات

26. Stohle, R. "The tangled web of illicit arms trafficking: center for American progress," Center for American progress, (2004): 25-26.
27. Austin, K. ۲۰۰۱: "Arm trafficking closing the net, A test for prosecution under the U.S law on arms brokering," Global initiative against transnational organized crimes, (2001): 3.
28. Kevin Wang, Shun yung. Grey Kleck. "The myth of big-time gun trafficking," UCLA law review 56 (2009): 1237-1293-1294.
29. Mueller III, R.S. "FBI law enforcement: members of law enforcement communication unit," members of the Law Enforcement Communication Unit, Training Division 73(2004): 108.
30. Dietrich, J. "law limiting of gun trace data," Journal of Sentinel (2010): 3.
31. Heemskerk, Tony. Eric Davies. "A report on the illegal movement of firearm in British," Ministry of Public Safety and Solicitor General (2008): 43.
32. Lowy, Jonathan, Daniel Vice. "Exporting gun violence how are weak gun laws arm criminal in Mexico and USA," Brady Center to prevent gun violence (2009): 5-27.
33. Dyer, Susannah, Geraldine O'Callaghan.: ۱۹۹۸: "Combating illicit light weapons trafficking development and opportunities," British American security information council (1998): 8-26.
34. Cipollone, Blind, Diana Pertiles. "The need to reinforce to fight against illicit trafficking," no-date.

منبع الکترونیکی انگلیسی

35. <https://www.legalmatch.com/>
36. <http://library.findlaw.com/1999/Jan/1/241487.html> - USA legal system.com
37. <https://www.osce.org/>